

บทความวิชาการ

ARTICLE

สอนอย่างไร?

โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered)

พงษ์ยุทธ์ กลายุทธ*

กล่าว ถึงการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) หรือการเรียนการสอนโดยใช้เด็กเป็นศูนย์กลางนั้น คงไม่ใช่เรื่องใหม่เพราะพูดกันมานานแล้ว ประเทศไทยได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ณ วันที่ 14 ส.ค. 2542 ในหมวด 4 มาตรา 22 โดยกล่าวไว้ว่า "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มประสิทธิภาพ" การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นมีพื้นฐานมาจาก Learning by Doing คือการเรียนรู้จากการกระทำ เป็นการลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่มีความหมายต่อตนเอง แล้วสร้างเป็นองค์ความรู้ของตนเองขึ้นมา ซึ่งเจ้าของแนวความคิดนี้ก็คือ John Dewey¹

ส่วนการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) ตามความหมายของ รศ.ดร. ทิศนา แชนมณี² หมายถึง เป็นการจัดการเรียนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นประการสำคัญ ใครก็ตามที่เป็นคนสำคัญของเรา เราย่อมมีความรักและความปรารถนาดีให้แก่เขา จะคิดทำอะไรก็มักจะคิดถึงเขาก่อนคนอื่น และคิดถึงประโยชน์ที่เขาควรจะได้รับ

หรืออีกความหมายหนึ่ง การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) หมายถึง การให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ โดยผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นเพียงคนคอยแนะนำ ซึ่งแนะนำอยู่ห่างๆ เท่านั้น พุดง่าย ๆ ก็คือให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดเองได้ ไม่ใช่ให้ผู้สอนคอยป้อนให้แต่เพียงฝ่ายเดียว

ถ้าถามว่ามีความจำเป็นมากน้อยขนาดไหนที่ต้องมีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ถ้าตอบแบบกำปั้นทุบดินอาจจะตอบได้ว่า เนื่องจากพรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ แต่จริงๆ ถ้ามองให้ลึกๆ จะพบว่ามีความหมายมากกว่านั้น นั่นก็เพราะการปฏิรูปการศึกษาเป็นแนวทางที่สำคัญเพื่อ

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

¹ นักปรัชญา นักการศึกษา และนักจิตวิทยา แนวความคิดลัทธิปฏิบัตินิยม (October 20, 1859 - June 1, 1952)

² อาจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่จะพัฒนาคักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น ให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งคนดี โดยเน้นประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับ คำหนึ่งถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างความรับผิดชอบในตนเอง สร้างอุปนิสัยที่ดี รู้จักการปรับตัว สามารถพึ่งพาตนเอง ได้ คิดเป็นและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ สร้างนิสัยใฝ่หาความรู้ รักการเรียนรู้ นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดนอกกรอบ ผู้เรียนไม่ต้องเบียดเบียนการเรียนการสอนแบบเดิมๆ เช่น การเรียนการสอนแบบบรรยายหรือแบบท่องจำเหมือนนกแก้วนกขุนทอง

นอกจากนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) ยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากแหล่งต่างๆ จากบุคคล ความ ทดลอง สัมภาษณ์ หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน นำมาซึ่งความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยผู้สอนจะจุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย

วิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะขอยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

การเรียนการสอนแบบโสเครติส (Socratic Method)³ เป็นวิธีการเรียนการสอนสมัยกรีก เมื่อประมาณ 470 ปีก่อนคริสตกาล โดยเรียกตามนักปรัชญาชาวกรีก โดยวิธีนี้เน้นให้ผู้สอนเป็นผู้ถามคำถามผู้เรียน และให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบเอง เป็นวิธีที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด โดยวิธีโสเครติสจะใช้วิธีการถามความหมายของคำที่คนชอบใช้แต่ไม่ทราบว่าจะแปลว่าอะไร จนกระทั่งได้ความหมายของคำนิยาม โดยโสเครติสจะเน้นการสอน

โดยวิธีการถาม ซึ่งคำถามจะเป็นการกระตุ้นให้คิดให้ใช้เหตุผล ใช้ตรรกะ เช่น ของหาย กับ ของหาไม่เจอ เหมือนกันหรือไม่ (ลองถกเถียงกันดู ว่ามันเหมือนกันหรือไม่ และหาคำตอบให้ได้)

วิธีการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning) เป็นการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหลัก หลักการนี้เริ่มต้นที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ (McMaster University) ประเทศแคนาดา ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นต่อการเรียน ความเครียดในการเรียนจะลดลง โดยให้มีการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์จริง ซึ่งวิธีนี้ได้แพร่หลายไปทั่วโลก (การเรียนการสอนของคุณะแพทย์ในประเทศไทยก็นิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน) ซึ่งการเรียนการสอนโดยใช้วิธีนี้จะทำให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่แท้จริง กลุ่มผู้เรียนจะมีขนาดเล็ก ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยการควบคุม ให้คำแนะนำ โดยตัวปัญหาจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะค้นคว้าและแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ด้วยตนเอง

อีกวิธีที่ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ใช้ในการเรียนการสอนด้านภาษาในปัจจุบัน โดยการผสมผสานเทคโนโลยีด้านการบันเทิงกับการศึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถทางภาษาของตน ได้อย่างสูงสุดเต็มประสิทธิภาพ มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยสีสัน และมีความสนุกสนาน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ผู้สอนจะมีลักษณะเป็น Edutainer คือทำหน้าที่ให้ความรู้และความบันเทิงเพื่อให้ผู้เรียน มีความสุข และเทคโนโลยีต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะความสามารถทางภาษาที่สูงขึ้น

³ นักปรัชญาชาวกรีกแห่งนครรัฐเอเธนส์ผู้ยิ่งใหญ่ (พ.ศ. 74 - พ.ศ.144)

นอกจากนั้น ยังมีการนำเอาระบบการจัดการการ เรียนรู้ (Learning Management System) เป็น ซอฟต์แวร์ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการเรียนการสอนผ่าน เว็บ จะประกอบด้วยเครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน และผู้ดูแลระบบ โดยที่ผู้สอนนำเสนอเนื้อหา และสื่อการสอนขึ้นเว็บไซต์ในรายวิชาต่างๆ ตามที่เรา ต้องการ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหา กิจกรรมต่างๆ ได้ โดยผ่านเว็บ ผู้สอนและผู้เรียนติดต่อสื่อสารได้ผ่านทาง เครื่องมือการสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้ เช่น ไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ห้องสนทนา(Chat) กระดาน ถาม-ตอบ (Webboard) เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ อาทิ เช่น การเก็บบันทึกข้อมูลกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน ใว้บนระบบเพื่อผู้สอนสามารถนำไปวิเคราะห์ ติดตาม และประเมินผลการเรียนการสอนในรายวิชานั้นได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ซึ่งระบบที่กล่าวมาข้างต้นก็คือ การเรียน การสอนแบบออนไลน์ (e-learning) ซึ่งเป็นการเรียน การสอนในลักษณะหรือรูปแบบใดก็ได้ โดยการถ่ายทอด เนื้อหา กระทำผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) อินทราเน็ต (Intranet) เอ็กสทราเน็ต (Extranet) ทางสัญญาณ โทรทัศน์ หรือ สัญญาณดาวเทียม (Satellite) ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งการเรียน ลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความ สนใจของตนหรือที่ตนชอบ

วิธีสุดท้ายที่จะกล่าวถึงก็คือ CIPPA MODEL เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ รัต.ทิตินา แชมมณี คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็น อีกตัวแบบหนึ่งสำหรับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญประกอบด้วย

C (Construct) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ติดต่อผู้เรียน ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาส สร้างความรู้ ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเกิด การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การที่ผู้เรียนมีโอกาส ได้สร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา เช่น การกำหนด กิจกรรมให้ผู้เรียนมีการสืบค้น ค้นคว้าหาข้อมูล

I (Interaction) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์กับ ผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน กิจกรรมการ เรียนรู้ที่ดี จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมกับบุคคล และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่ง เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม ตัวอย่างเช่น การทำกิจกรรมอนุรักษ์เท่าทะเลเพื่อเพิ่มจำนวน โดย การขยายพันธุ์ปลอยสูญทะเล

P (Physical Participation) หมายถึง การ เรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวร่างกาย โดย การทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย หากผู้เรียนต้องนั่งเรียน เป็น เวลานานๆ อาจจะหลับหรือคิดฟุ้งซ่านในเรื่องต่างๆ การ เคลื่อนไหวทางร่างกายจะทำให้ประสาทการรับรู้ตื่นตัว

P (Process Learning) หมายถึง การเรียนรู้ กระบวนการต่างๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็น ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการ แสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น การเรียนรู้ กระบวนการ เป็นสิ่งสำคัญจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

A (Application) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีแต่เพียงการสอนเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยขาดกิจกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จะทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เช่น จากการวิจัยพบว่า สารอินทรีย์ที่สกัดจากเมล็ดสะเดาคือ สารอะซาไดแรคติน สามารถออกฤทธิ์ในการป้องกัน กำจัด และยับยั้งการเจริญเติบโตของแมลงได้ เราก็นำไปประยุกต์ทำเป็นยากำจัดแมลงได้

ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อาจมาจากผู้สอนแต่ละท่านขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนไม่มีเวลาเพียงพอ เพราะต้องใช้เวลาสอนหนังสือหลายวิชา ผู้สอนบางคนมีความเชื่อว่าผู้เรียนไม่ค่อยเอาใจใส่ ไม่มี ความรับผิดชอบ ขอบลอกการบ้านกันมาส่ง หรือเกิดจากผู้สอนบังคับให้ผู้เรียน เรียนเหมือนกันหมด โดยไม่ได้ สืบค้น หรือสังเกตความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงเพราะเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลง จะทำให้ตนเองทำงานหนักขึ้น แต่ได้ผลตอบแทนเท่าเดิม ดังนั้นระบบการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในบ้านเราจึงไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ

ดังนั้นผู้สอนต้องทำงานหนักขึ้น ต้องทำหน้าที่ เป็นที่เลี้ยงเป็นผู้นำทางและที่ปรึกษา ผู้สอนต้องแสวงหาความรู้และมีความเชี่ยวชาญ

จากการไปสัมภาษณ์ผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัญหาที่พบคือ วิชาต่างๆ ที่มีจำนวนผู้เรียนจำนวนมากและผู้สอนต้องรับผิดชอบการสอนหลายวิชา ผู้สอนไม่ค่อยมีเวลา และเคยชินกับระบบการสอนแบบบรรยายมากกว่า จึงไม่สามารถใช้วิธีการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้ดี แต่การใช้ระบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะเหมาะกับ ผู้เรียนที่ศึกษาในระดับปริญญาโทมากกว่า เพราะมีจำนวนผู้เรียนต่อห้องน้อย ผู้เรียนมีความรับผิดชอบสูง ผู้สอนสามารถสอน หรือมอบหมายให้ผู้เรียนทำโครงการต่างๆ ตามที่ผู้เรียนสนใจได้

ในส่วนการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี นั้น วิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เช่น การทำภาพยนตร์ หนังสือ หรือภาพยนตร์สารคดี ผู้เรียนสามารถเลือกทำได้ตามความสนใจและความชอบ นอกจากนี้ผู้เรียนบางคนยังเสนอแนวความคิดให้ผู้สอนปฏิรูปการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น และให้มีการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานที่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียน และได้ไปสัมผัสกับของจริง ณ สถานที่จริงก็จะทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น

บทสรุป การเรียนการสอนโดยใช้ระบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) นั้น เป็นการเรียนการสอนที่ดีเพราะยึดความต้องการของผู้เรียนเป็นที่ตั้งซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายกับการเรียนการสอนโดยเฉพาะวิชาที่ผู้เรียนคิดว่ามีความยาก เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิชาอื่นๆ แต่การจะประสบความสำเร็จ ผู้สอนต้องมีความอดทน ขยัน และมีความต้องการที่จะให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

สำเร็จในชีวิต ส่วนการเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered) ซึ่งมีรูปแบบการเรียนการสอนแบบบรรยาย จะมีความเหมาะสมกับวิชาที่ผู้เรียนไม่สามารถหาอ่านได้จากหนังสือ ตำรา หรือเนื้อหาวิชาที่เรียนมีความซับซ้อน ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง ต้องให้ผู้สอนอธิบายให้หรือเป็นความรูจากประสบการณ์ของผู้สอน

ดังนั้น ไม่ว่าการเรียนการสอนแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) หรือการเรียนการสอนแบบเน้นผู้สอนเป็นสำคัญ (Teacher-Centered) ต่างมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ผู้สอนจึงควรมีการผสมผสานการเรียนการสอนทั้งสองแบบเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

บรรณานุกรม

- วีระเดช เชื้อนาม. (2545). **เจาะแก่น "Child-Centered"**. ไทยแลนด์เอ็ดดูเคชั่น ปีที่ 3. ฉบับที่ 23.
- พิศนา เขมมณี. (2542). **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ณัฐกร สงคราม. (2552). **การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. <http://www.agri.kmitl.ac.th>
- หวน พันธุ์พันธ์. **การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ:ปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่ง**.
<http://www.moobankru.com/teacharticle3.html>
- APM Group Faculty Marketing@apm.co.th. **โซเครตีส."ถาม-ตอบ ให้คิดเป็น"**. กรุงเทพฯธุรกิจ, เมษายน 2551
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2549). **Two Side to the Socratic Method**. มติชนรายวัน, สิงหาคม
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. (2542).
- ขวัญชัย สมบัติศิริ.(2552). **การใช้สารเสเดาเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช**. เติลินิวส์, เม.ย.
- ผศ.ดร.ถนอมพร เลาทจรัสแสง. (2547). **LMS กับการพัฒนา e-Learning**. www.tsu.ac.th
- พินนิภา.(2550). **เทคโนโลยีสมัยใหม่**. <http://gotoknow.org>. ตุลาคม.
- ปรีชา จินดามณีศิริกุล. (2545) **Child Center ปฏิรูปการศึกษาเด็กไทย เราพร้อมหรือยัง**. Computer Today. ฉบับที่ 184 ก.พ. www.arip.co.th.